

Szerző: Nagy Judit, joghallgató

Hercegekútról a Harvardra, és tovább – Interjú Dr. Stumpf István

Jogász, politológus és szociológus. Kutatott Amerikában, kancelláriaminiszter volt, majd később alkotmánybíró lett. Mandátuma idén nyáron járt le. Novemberig nem szeretett volna interjút adni, de a Jurátussal kivételt tett. Beszélgettünk az életútjáról: a hercegekúti gyermekkoráról, a szakkollégiumról, a Századvégről, az alkotmánybírói munkásságáról, és természetesen arról, hogy merre tovább, miután lejárt a megbízatása.

Nagy Judit: *Miért pont a jogi pályára esett a választása?*

Stumpf István: Ez egy nagyon érdekes történet. Sárospatakra jártam gimnáziumba, ott születtem, és Hercegekúton nőttem fel. Amikor Patakra kerültem, akkor úgy tűnt, hogy én egy reál érdeklődésű ember leszek, mert nagyon jó matematikai alapokkal érkeztem, de szerencsémre kitűnő történelem- és magyartanárokat kaptam.

Törzsi Pityu a saját jegyzeteiből tanította a történelmet, belénk nevelte a HAZA szeretetét, az egészséges patriotizmust és Patak szabadságküzdelseinek szellemiségét. A magyartanárom a minőségi irodalom iránti igényt ültette el bennünk. A különböző témájú kötetek és a két oktató hatására kiderült, hogy valójában humán érdeklődésű vagyok. Ráadásul a Szegedi Egyetem hallgatói jöttek Patakra és kapacitálták a diákokat, hogy menjenek a Szegedi Jogi Karra, előkészítő tanfolyamra. Én tulajdonképpen a gimnázium két utolsó évében négyszer egy hétig Szegeden voltam előkészítőn. Ez el is vitt a jogi kar irányába, és nagyon keményen tanultam, azt gondoltam, hogy nem lesz probléma az egyetemre való bejutás. Azonban, amikor a felvételiztető professzor azt kérdezte utolsó kérdésként – miután én beleírtam az önéletrajzomba, hogy futballozom a Hercegekúti Remény TSZSK-ban –, hogy a meccsek után mit szoktak csinálni; vacsorázni, *ilyesmi*? Én mondtam, hogy nem, elmegyünk a kocsmába, és iszunk egy sört. Akkor már láttam, hogy itt a vége, Szegedre nem vettek fel. Másodszorra Budapestre felvételiztem, itt sikerrel jártam.

N.J.: *Hogyan sikerült megszerveznie a szakkollégiumi tevékenységét?*

S.I.: A felvételi után jött Kalocsa, majd a Budaörsi úti kollégiumba kerültem, mint kollégista, ahol elkezdtük Kéri Lászlóval újjászervezni az egyetemi hallgatóknak az életét. Ebben az időben három féle kollégista magatartás létezett: az első, hogy menjek minél hamarabb vissza a falumba vagy a városomba, vissza az édesanya szoknyájához, a megszokott közegbe, mert a bűnös nagyváros lehetetlenné teszi a beilleszkedést. Sokan alig várták már a csütörtök délutánt, hogy vonatra üljenek és hazamenjenek. A másik alig várta már a hétfőjét, hogy elmenjen a *Taknyos Verébbe* vagy más kocsmába, jól berúgjon és hétfőig ki se jőzanodjon. A harmadik típusú magatartás volt a szakkollégista magatartás, amelyik azt mondta, hogy amit az egyetemen tanulsz, az fontos, de sok minden mást meg kell tanulni ahhoz, hogy ne

szakbarbár értelmiségként mozog majd a való világban. Kéri László ezt a filozófiát terjesztette közöttünk.

Egy rendkívül pezsgő időszakban voltam egyetemista. 1981-ben volt a BEFŐT (Budapesti Egyetemi - Főiskolai Találkozó), ahol összegyűlt három- vagy négyszáz ember a Közgázon, és azt gondolták, hogy csinálnak egy független ifjúsági szervezetet, ami nem politikai szervezet akart lenni, hanem egyfajta érdekképviselői fórum, de úgy leverte a hatalom ezt a kísérletet, *mint vak a poharat*, sőt ki is rúgtak embereket. Ekkor már elindult a szervezeten is önálló szakkollégium szervezése. Elkezdtük az egyik barátommal, Lukács Pistivel interjúztatni a hallgatókat: Orbán Viktort, Fodor Gábort, Szájer Józsefet, Kövér Lászlót, Áder Jánost és a fiatalokat, hogy lenne-e kedvük átjönni a Ménesi út tizenkettőbe és ott egy szakkollégiumot elindítani. Összeállt a csapat, hatvannégy fő tudott átmenni úgy, hogy ezek közé elsősöket is felvettünk.

Én 1982-ben fejeztem be az egyetemet. Az esküvőm utáni első évet a Bibó Szakkollégiumban töltöttük feleségemmel. Ez egy nagyon vitális időszak volt. Elkezdtem a szociológiát, mint második diplomát, és itt az Állam- és Jogelmélet Tanszéken tanítottam két vagy három tárgyat. Elkezdtük bevezetni a politológiát, mint tantárgyat, ami akkor még tiltott volt. Kutatásokban vettem részt Bihari és Gázsó professzorok mellett. Politikai szocializációs kérdőíveket és vizsgálatokat csináltunk, miközben a kollégiumot is szerveztük. Éjszakánként viták, súlyos kérdések voltak napirenden. Elegendő-e, ha a mi szakmai követelményrendszerünket teljesíti a hallgató vagy az egyetemi mércét is kritikátlanul teljesítenie kell? Mit tekintünk az egyetem által kialakított mércének?

N.J.: Jelentős szerepe volt a Századvégben is. Mesélne erről az időszakról?

S.I.: A Századvég Folyóirat '85-86-ban jött létre a Bibó Szakkollégiumban, egy új generáció egyfajta intellektuális bemutatkozásaként. Gyurgyák János volt a Századvég alapító-főszerkesztője, én pedig a felelős kiadója. A szerkesztők között ott volt Orbán Viktor, Kövér László, Varga Tamás, Wéber Attila, és még sokan mások. Nagyon fontos szellemi orgánus volt ebben az időszakban.

Erre épült rá a Századvég Kiadó, amit először Gyurgyák szervezett meg és ennek keretében kezdett kiadni hiánypótló könyveket.. A rendszerváltozáshoz közeledve '56-os könyveket, például Nagy Imre élete és halála, és olyan műveket, amelyek korábban tiltólistán voltak.

N.J.: Tanult a Harvard Egyetemen, és kutatott a George Washington Egyetemen. Mennyire voltak hatással Önre az Amerikában szerzett tapasztalatok?

S.I.: A 90-es évek elején, amikor kiutaztam, IREX ösztöndíjjal, eldöntöttem, hogy a Harvard Kennedy Schoolra akarok menni. Elsősorban azért, hogy az oktatási modellt tanulmányozhassam, és a Századvég Politikai Iskolában valamit megvalósítsunk belőle. Szerencsém volt, mert pont Clinton első megválasztásának időszakában kerültem oda. Nagyon érdekes élet zajlott a Harvard Kennedy School campusán, felállt egy Demokrata és egy Republikánus csapat, és küzdöttek egymással. A Választások Éjszakája, vagyis az Election Night egy fantasztikus élmény volt, mint egy nagy pankráció. Ki volt vetítve nagy kivetítőkre, hogy hogyan jönnek az eredmények Wisconsintól Kalifornián át.

A Harvard mellett a Graduate School of Political Management-et tekintem a másik mintaadó intézménynek. Sok mindent nem tudtunk megcsinálni, de van, amit viszont igen, és szép lassan felépítettünk egy olyan képzési modellt a Századvég Politikai Iskolában, amelyik az új generációnak megteremtette azt a lehetőséget, hogy a politikát, mint egy olyan szakmát tanulja, amelynek vannak szabályai ahhoz, hogy sikeresen lehessen művelni. Itt már a nyilvánosság előtt történő beszédet, a stílust, a kampányretorikát, történeti ismereteket, a jogi háttérrel, az alkotmányos ismereteket, és még sok mindent oktattunk.

N.J.: *Mind a tudományos, mind a közéleti tevékenységben jelentős szerepet vállalt. Hogyan sikerült összeegyeztetni a kettőt?*

S.I.: A rendszerváltoztatás időszaka a felfokozott érzelmek, az ádáz politikai viták időszaka volt. A MISZOT (Magyarországi Ifjúsági Szervezetek Országos Tanácsa) elnöki pozícióm révén az egyik legismertebb fiatal közszereplő voltam. Ennek ellenére eldöntöttem, hogy nem veszek részt a politikában, visszamentem az egyetemre és a kutatóintézetbe. Számos külföldi tanulmányúton vettem részt, megjelentek könyveim, konferenciákat szerveztünk. Egy nagyon színes szakmai élet volt a '90-es évek elején. A magyar demokrácia próbálgatta a szárnyait, az Antall-kormány túlélt a taxis blokádot, de én akkor még nagy távolságot tartottam a napi politikától.

1994-95-ben elkezdtek a Századvégben a választáskutatást a TÁRKI-val (Társadalomkutató Intézet), és éppen abban az időben volt a szarvasi országos szakkollégiumi találkozó a 10 éves évfordulója. Ekkor beszélgettünk Orbán Viktorékkal arról, hogy a Fidesz kormányzásra készül '98-ban és felvetődött a kérdés, hogy készülnek-e stratégiai elképzelések, van-e kormányprogram vagy gondolkodnak-e ezen? Orbán Viktor azt mondta, hogy „*még nincsen, de itt a lehetőség István, álljatok neki*”. Ekkor a Századvég tulajdonképpen kapott egy megrendelést arra, hogy elkészítse elsősorban az intézményi oldalról a kormányra kerülés forgatókönyvét. Így indult el a Kormányzás2000 kutatás, aminek keretében tanulmányoztuk az Antall-kormány működését. Számos interjút csináltam az Antall-kormány meghatározó embereivel, átvilágítottuk a Horn-kormányt is, tettünk javaslatot a kancellári típusú kormányzás bevezetésére. A közvélemény kutatások segítségével folyamatosan elemeztük a szavazóbázisok változását. Kevesen mondták azt, hogy a Fidesznek esélye van a '98-as választáson a győzelemre. Én a kevesek közé tartoztam. A mandátumbecslés, mint új elemzési módszer segítségével azt próbáltuk bemutatni, hogy a Fidesz győzelme nem zárható ki. Ez végül meg is történt. Ekkor fogalmazta meg a miniszterelnök-jelölt azt, hogy „*István, itt a lehetőség, az elméleti kérdés gyakorlati kényszerré vált*” és felkért a Miniszterelnöki Hivatal vezetőjének. Ekkor a Századvéget ott kellett hagynom.

N.J.: *Hogyan fogadta, amikor megtudta, hogy meg fogják választani alkotmánybírónak? Mennyire tudta munkája során hasznosítani a szociológus és a politológus végzettségét?*

S.I.: 2010-ben a miniszterelnök alkotmányjogi tanácsadó testületének a tagja lettem Szájer Józseffel, Pálincás Józseffel, Pozsgay Imrével, Boross Péterrel, és másokkal. Elkezdődött az új Alkotmány előkészítésének az időszaka. Mielőtt ez kiforrt volna magát, 2010 nyarán a miniszterelnök azt a kérdést tette fel, hogy elfogadom-e a jelölést az alkotmánybírói pozícióra. Őszintén szólva meglepett, mert nem készültem alkotmánybírónak, de ez egy olyan kihívást jelentett, amit annak ellenére, hogy a családom nem nagyon támogatta, elfogadtam. A Parlament több mint kétharmados többséggel megválasztott alkotmánybírónak. Ez kilenc évre

meghatározta a sorsomat. Lemondtam a Századvég Alapítvány kuratóriumi elnökségéről, minden más összeférhetlenségi pozíciót megszüntettem. A médiában való megjelenéseket radikálisan leépítettem és csak az alkotmánybíróági munkámhoz szorosan kapcsolódó szakmai területekre szűkítettem. Az alkotmánybírói döntéseim, különvéleményeim és párhuzamos indoklásaimon kívül csupán a legfontosabb szakmai kérdésekben, szakmai konferenciákon nyilvánultam meg. Ez egy érdekes tanulási folyamat volt. Azt hiszem történelmileg az is érdekes és maradandó, hogy egy olyan időszakban lettem alkotmánybíró, amikor elfogadta az Országgyűlés az Alaptörvényt. Új alkotmányos rendet kellett felépíteni, időnként súlyos vitában a kormányzópárttal és a Parlamenttel. Azt gondolom, hogy egy olyan iskolát jártam ki, ami sok tapasztalatot és sok – elsősorban alkotmányos megalapozottságú – tudást jelent.

A világ – és a politika is – hihetetlen rapid változásokon megy keresztül. Azt látom, hogy a jog erőteljesen átpolitizálódott, a politika pedig eljogiasodott.

Az a tudáskészlet, tapasztalat, iskolázottság, amivel én érkeztem alkotmánybírónak, kifejezetten hasznos volt ahhoz, hogy ne csak szigorú, normatív, steril legalista módon közelítsek az ügyekhez, hanem lássam mögötte a társadalmi-gazdasági következményeket, a döntéseknek a nemzet jogi kultúrájára gyakorolt hatását.

Talán hasonlóan, mint a rendszerváltás hajnalán a Sólyom-féle Alkotmánybíróóság, amely rendkívüli bírói aktivizmust mutatott; a jelenlegi is vádolható egyfajta aktivizmussal csak sok tekintetben az ellenkező irányból. A rendszerváltoztatás során létrejött taláros testület számos olyan döntést hozott, amely később vita tárgyát képezte, majd azzal vádolták, hogy belenyúl a Parlament szuverenitásába azzal, hogy számos esetben olyan döntést hozott, ami az Országgyűlés hatáskörébe tartozott volna, például a halálbüntetést illetően.

Most, hogy az alkotmánybírói mandátumom végén vagyok, lehetőség adódik arra, hogy nyugodt körülmények között az elmúlt kilenc évet átgondoljam, és ennek a második alkotmányos rendszerváltásnak a történetét megírjam ebből a szinoptikus szemléletből, tehát egyszerre nézve a politika és a jog felől.

Örömmel tölt el az, hogy ennek a státusznak a révén közeli kapcsolatba kerültem az amerikai The Federalist Society-vel. Ez egy nagy konzervatív jogászszervezet, amelyik minden évben tart egy konvenciót. A The Federalist Society vezetősége úgy döntött, hogy létrehozza a főként közép-kelet-európai alkotmánybírókból álló, ún. European Judicial Society-t. Ez egy olyan közép-európai alkotmányjogász hálózat, amelyik minden évben találkozik, és megvitatja a legújabb alkotmányjogi kihívásokat. A tanácskozásokon közelebb kerülnek egymáshoz a közép-európai alkotmánybírók és tapasztalatot cserélnek.

N.J.: Miből áll pontosan egy alkotmánybírónak a munkája? Mik a feladatai?

S.I.: Az alkotmánybíróóságok Európában elsősorban azért jöttek létre, hogy az alkotmányba bekerülő ún. emberi jogi szabályok betartását ellenőrizzék, és bizonyos értelemben féken tartsák a kormányok túlkapásait. Sokáig úgy fogták fel, hogy egyfajta *negatív hatalomként* jelentkezik a törvényhozó és a végrehajtó hatalommal szemben.

Számos alkotmánybírószághoz most már be lehet nyújtani alkotmányjogi panaszt, amely a rendes bíróságok alkotmányellenes döntéseit hivatott felülvizsgálni. Magyarországon ezt az új kompetenciát az Alaptörvény teremtette meg az Alkotmánybíróóság számára, nem kis

feszültséget okozva a Kúria és az Alkotmánybíróság között. Korábban ez a feszültség a Parlament, a Kormány és az Alkotmánybíróság között volt, amikor számos beadvánnyal támadták a Parlament által hozott törvények alkotmányosságát. Ez volt az ún. *actio popularis*, amely azt jelentette, hogy bárki az utcáról beadhatott egy utólagos normakontroll iránti kérelmet, ezt az Alkotmánybíróság túlerheltsége okán megszüntette az Alaptörvény. Ennek a rendszernek a helyébe lépett az úgynevezett valódi alkotmányjogi panasz, amelyben az indítványozónak igazolni kell a jogi érdeksérelmét. Hasonlóan a német AB-hez alaposan megszüri a panaszokat a magyar Alkotmánybíróság is, és a befogadottaknak is minimális százalékát minősít alkotmányellenesnek. Az alkotmánybíró ezeket a beadványokat bírálja el. Az elnök kiszignálja rá az adott ügyet, ezt a munkatársaival átbeszéli, készít egy tervezetet, beviszi a Teljes Ülésre és ott megvitatják, hogy a tervezet amit elkészített, elfogadható-e a többség számára.

Az Alkotmánybíróság Testületi Ülésén nem lehet tartózkodni; vagy támogatod a tervezetet, vagy nem. Határozottan kell érvelni, akkor is, ha nem támogatod – akkor általában különvéleményt írsz – és akkor is, ha támogatod. Amennyiben támogatod, de nem a többség által elfogadott érveléssel, akkor párhuzamos indoklást írsz. Úgy vettem észre, hogy nagyon sok függ attól, hogy ki milyen jelentőséget tulajdonít a stábjának. Van olyan alkotmánybíró, aki egyfajta *segédszemélyzetként* használja a három munkatársból álló törzskarát. Én érdemi munkatársként számítottam a kollegáimra, sokszor késhegyig menő vitákat folytattam a törzskarom tagjaival, a Teljes Ülés előtt. Azt gondoltam, hogy nagy szabadságot kell adni a munkatársaknak abban, hogy elmondják a véleményüket. Nálam nem úgy működött, hogy a bíróránéz az ügyre, és azt mondja, hogy egy ilyen tervezetet írjatok meg, hanem vitassuk meg, hogy milyen szempontok merülhetnek fel az alkotmányos probléma megoldása során. Szerintem ezért sikerült jó minőségű különvéleményeket, határozatokat készíteni. Büszke vagyok arra, hogy az elmúlt kilenc évben mutatott teljesítményem hagyott nyomot az Alkotmánybíróság gyakorlatában is. Még a kollegáktól is voltak pozitív visszajelzések, attól függetlenül, hogy egyetértettünk-e vagy sem. Az alkotmánybíró autonómiával bír, miután megválasztották, függetlenül attól, hogy ki delegálta. Az eskü letételének pillanatában egyetlen dolog kell, hogy vezérelje: az Alaptörvény védelme, az alkotmányos szabályok betartásának kikényszerítése.

Úgy gondolom, hogy az a hagyaték, amit magam mögött hagytam az Alkotmánybíróságon, mindenki által áttekinthető, megítélhető. Nyugodtan nézek reggel a tükörbe, nincs miért szégyenkeznem.

N.J.: *Merre tovább, miután idén nyáron lejárt az alkotmánybírói mandátuma?*

S.I.: Ezt a félévet adtam magamnak, hogy pontosan behatároljam, mi lesz a tevékenységemnek a fő csapásiránya. Visszamentem az Akadémia Politikatudományi Intézetébe, mert az volt a főállásom, és ott július 23-val aktiváltam a munkaviszonyomat. Már meg is tartottam a bemutatkozó előadásomat „A láthatatlan alkotmány trónfosztása” címmel. Az „Alkotmányos rendszerváltoztatás 2.0” kínálozik a kutatásom fő irányának, érvényesítve a politikatudományi, alkotmányelméleti szemléletmódot. Érdekelnek továbbá olyan témák, mint az adminisztratív állam, a deep state vagyis háttérállam és a jurisztokráciának a problémája, a demokrácia és kormányzás legújabb kihívásai, valamint a végrehajtó hatalom prezidencializálódása. Ezek régi témák, amikről korábban is publikáltam. Örülök, hogy az alkotmánybírói időszak alatt nem adtam fel a tudományos aktivitásomat. Sok konferencián

vettem részt, sok cikket publikáltam, és több könyvet is megjelentettem. Az egyik „Erős állam alkotmányos korlátok”, a másik pedig a „Reinventing Government. Constitutional Changes in Hungary” című angol nyelvű kötet. A győri tanszéki kollegák kiadták a hatvanadik születésnapomra a „Különvéleménnyel a jogállamért” című könyvet, amely a fontosabb különvéleményeimnek az összefoglalását tartalmazza. Ezek jó alapok ahhoz, hogy az ember visszatérjen a tudományba. Büszke vagyok arra is, hogy az egyetemi karrierpályám betetőzéseként kineveztek egyetemi tanárnak és elnyertem a Mester Tanári aranyérmet is. A győri jogi kar Alkotmányjogi és Politikatudományi Tanszékén vagyok egyetemi tanár. A NKE-n az Amerika Kutató Intézetben továbbra is kutatóprofesszorként szeretnék dolgozni.

A csípőprotézis műtét után sem adtam fel a hajnali tenisz meccseket és a részvételt a társasági tenisztornákon, minden Fradi és válogatott mérkőzésen kint vagyok, szeretek ultizni és mint a Tokaji Borlovagrend tagja nagyon szurkolok a „Folyékony Arany” sikerének és támogatom a furmint forradalmat. Szóval az élet élvezete, a régi barátságok ápolása legalább olyan fontos, mint a tudományos karrier.

Ami még ezeknél is fontosabb, hogy a család szépen gyarapodik; megszületett a második unokám is. Várom azt az időszakot, amikor kevésbé a közélet dolgai kerülnek előtérbe, sokkal inkább a család és a boldogság.

Készült: Budapest, 2019 szeptember